

STOCKHOLMSKYLINE

Kulturdepartementet

10333 stockholm

Remissvar angående ”2014 års Demokratiutredning - Delaktighet och jämlikt inflytande” SOU 2016:5

Nätverket och bloggen Stockholmskyline arbetar för ett stadsbyggande som bidrar till en optimal utveckling av Storstockholm som helhet ur ett socialt, ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt perspektiv. Stockholmskylines verksamhet baseras på rön från svensk och internationell forskning och på erfarenhet från professionell verksamhet inom planering, byggande, förvaltning och ekonomi. Vårt remissvar utgår från situationen i Stockholm men torde vara relevant för de flesta större städer i Sverige.

Inledning

Dagens planering och byggande är i alltför hög grad styrd av fastigetsägare och exploatörer. Det för med sig att vare sig helhetsperspektivet eller nyttan för medborgarna/hyresgästerna blir tillräckligt beaktad. Den övergripande stadsstrukturen och gestaltningen av stadsdelar, platsbildningar, enskilda byggnader, stadssiluett och vattenrum liksom hanteringen av kulturarv och kontinuitet har avgörande påverkan på livskvaliten för den enskilde och på samhällsutvecklingen i stort.

Bättre fungerande demokrati är nödvändigt för att stadsutvecklingen ska bli positiv. Detta kräver att *kunskapen om stadsbyggnadsfrågor fördjupas*, att *medborgarna får tillgång till relevant information* för sina ställningstaganden och att det finns en *genuin vilja hos politikerna* att ta medborgares ansträngningar att sätta sig in i och förmedla sina synpunkter på allvar. De organisationer och nätverk som tar sig an att arbeta med *för enskilda medborgare för komplexa stadsbyggnadsfrågor* måste respekteras och ges förutsättningar att verka som står i rimlig relation till exploatörers och fastighetsägares.

Utmaningar för stadsbyggandet:

- segregationen i förorten befästs,
- vi lyckas inte skapa fullödiga och levande stadsmiljöer utanför våra stadskärnor,
- attraktiva äldre miljöer anonymiseras, förlorar hävdvunnen stadskvalitet eller rivs,
- att skapa attraktiva nya stadskärnor/delar som ger motvikt till storstädernas redan starkt monocentriska funktion.

I den bristsituation som råder i dagens bostadsmarknad är det dock lätt hänt att allt blir vid det gamla producentstyrda eller rent av försämrats. För att oersättliga värden inte ska förloras och för att nya förortsområden och nya regionala stadskärnor som t.ex. Skärholmen ska få de kvalitéer som krävs för att attrahera även mer köpstarka grupper och fungera i längden är det nödvändigt med ett starkt kravställande från initierade medborgare, hyresgäster och samhällsföreträdare.

Ny kunskap krävs för ökat, mer initierat och givande medborgarengagemang

Utredningens förslag till hur medborgarinflytandet ska kunna förbättras till att inkludera de flesta kan möjligen komma att fungera för frågor som rör praktiska aspekter på närområdet

liksom förståelsen av hur olika utformningsförslag kommer att se ut i verkligheten. *Däremot behandlas inte den långt viktigare frågan om hur medborgarna ska få kunskap om hur gestaltningen av stadens rum och byggnader påverkar deras livskvalitet i stort, deras sociala samvaro, självbild och känsla för platsen och dess attraktivitet.*

Vi vet att volymförhållanden, arkitektonisk stil, detaljeringsgrad, färgsättning, markplanering o.d.y. påverkar hur vi känner oss, vår trygghet och hur vi bemöter vår omvärld. Lika så ger frågor som om en stadsdel upplevs som enhetlig med varierande detaljer eller om den upplevs som en provkarta på byggnadsstilar helt olika möjligheter till identifikation med platsen.

Det borde vara en självklarhet att vidimerad kunskap om sådant från forskning med exempel och från beprövad erfarenhet redovisas och diskuteras. Vi är övertygade om att detta i stället för dagens svepande och tekniskt inriktade beskrivningar, på ett avgörande sätt, också skulle skapa intresse och bidra till att engagemanget från allmänheten ökar. En förutsättning för att detta ska fungera är dock att engagemanget och resurserna för forskningsområden med relevans för detta ökar. Internationellt finns redan en del som borde användas av planerare och arkitekter.

Yrkande: Krav på tillägg i utredningstexten:

- Medborgarna ska för redovisade förslag informeras om *hur utformning av stadsrum, byggnadsstil och karaktär påverkar livskvalitet och attraktivitet.*
- Arkitekter, politiska beslutsfattare, tjänstemän m. fl. ska ta del av sådan kunskap och prioritera sådana aspekter.
- Utökade forskningsresurser avseende sådana aspekter bör tillkomma.

Kraftfull implementering av detta skulle föra med sig att bebyggelsen blir attraktiv för en större grupp människor, vilket i sin tur bl.a. motverkar segregation och medför förbättrad samhällsekonomi. I slutändan bör det också ge bättre ekonomi för fastighetsägare och byggföretag att lära sig bygga attraktivt också på platser där det är relativt enkelt att bygga jämfört med dagens oftast komplicerade och dyrbara byggplatser.

Medborgarengagemang i övergripande frågor

För hur medborgarengagemanget för gemensamma platser, byggnader och miljöer inom ett större stadsområde ska kunna förbättras ges ingen nöjaktig lösning i utredningen. Det är vår erfarenhet att det är synnerligen svårt att tillräckligt tidigt i processen engagera en stor mängd människor i stadsbyggnadsfrågor av denna art. Frågorna upplevs som för komplicerade och föreställningen att det är lönlöst att engagera sig är utbredd. Med erfarenhet av de försök från namninsamlingar och kampanjer på digitala medier som gjorts *i frågor som fått synnerligen stor uppmärksamhet skulle bara hälften av 1% av medborgarna tyda på ett extremt stort och brett engagemang*

En annan orsak till det låga deltagandet bland medborgare är att kunskapen om hur *gestaltningen av gemensamma platser och byggnader påverkar oss alla* är än mindre än om hur vår närmiljö påverkar oss. En viktig omständlighet, som nämns i utredningen, är att till skillnad från t.ex. frågor om naturmiljö uppmärksammas dessa frågor sällan i media. Internationellt finns en hel del forskning om t.ex. hur *kulturhistoriskt värdefull unik stadsmiljö positivt påverkar samhällsekonomin* genom att attrahera kvalificerad arbetskraft och spjutspetsföretag, ge grogrund för kreativitet och för ökad turism. *Kunskapen och intresset för detta är låg bland såväl arkitekter och beslutsfattare, vilket sannolikt är också en orsak till de minimala forskningsinsatserna åtminstone i Sverige.*

De bästa förutsättningarna för initierat medborgarinflytande när det gäller stadsbyggnadsfrågor med större räckvidd än till det egna närområdet *ger ideella föreningar,*

digitala nätverk och andra sammanslutningar med bebyggelse och stadsmiljö som huvudfråga. De representerar stora och djupa kunskapsområden. Samma gäller de enfrågenätverk som uppstår i samband med enstaka byggnadsprojekt med brett folkligt engagemang som t.ex. Slussen, Nobel Center och Waterfront framför Stockholms stadshus. Deras bredd avseende deltagande från olika samhällsgrupper tror vi är underskattad. Sannolikt finns här ändå en stor potential för breddat medborgarengagemang. De samlar många människor och mångdubbelt fler förlitar sig på deras verksamhet. Deras möjlighet till inflytande i en värld med kapitalstarka exploatörer vilkas kunskaper förefaller att värderas mer av beslutsfattarna är dock minimal.

En plågsamt pinsam omständighet är att politiker och stundtals även stadens tjänstemän Alltför ofta lägger större kraft på att förminska värdet av medborgares insatser än att vare sig försöka sätta sig in i deras eller egna förslagen och deras konsekvenser. Hur ofta får man inte i politiska debatter höra eller i artiklar läsa att dessa sammanslutningars medlemmar är nostalgiska, mossiga, förändringsobenägna och att de talar i egen sak. I fullmäktigedebatter är inte uttalanden som att ”det inte är någon idé att läsa deras skrivelser eftersom vi redan vet vad de har att säga” eller ”deras synpunkter är inte mycket värda för på varje röst emot från dem går det tio röster för från den tysta skara som aldrig hörs”. *Denna nedlåtande attityd hos för många är inte bara respektlös och förödande för demokratin och människors vilja att engagera sig. Den för med sig att värdefull kunskap inte används och samhällsresurser slösas bort i dåligt genomtänkta byggprojekt. Den leder dessutom till populism.*

I den information från kommunen som allmänheten kan ta del av saknas i allmänhet såväl kritisk analys, bilder som ger verklig upplevelse och tydlig information om förslagets påverkan. Skönmålningar, undanhållande av olämplig information och förvanskningar i bild är nästan helt obligatoriska. För ofattbara belopp anlitas Skickliga PR-konsulter för att tillrättalägga informationen till allmänhet och media. I detta synes ingå att kontinuerligt förmedla en respektlös bild av den folkliga oppositionen.

Det förslag till utökad talesrätt som läggs av utredningen är nödvändigt, men räcker sannolikt inte. Samma gäller förslaget om medborgardialog, kommunala folkinitiativ och medborgaromröstningar.

Yrkande

Krav på tillägg i utredningstexten på att ideella föreningar, digitala nätverk och andra sammanslutningar med bebyggelse och stadsmiljö som huvudfråga:

-ges bidrag till att öka sina ansträngningar att bredda medlemsbasen.

Krav på tillägg i utredningstexten om information till medborgarna om hur förändring av stadsrum och förlust av kulturhistorisk intressant miljö påverkar:

-livskvalitet och attraktivitet,

-utvecklingen av staden som helhet ur socialt, ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt perspektiv för redovisade förslag.

Krav på tillägg i utredningstexten på att:

-arkitekter, politiska beslutsfattare, tjänstemän m. fl. ska ta del av befintlig svensk och internationell kunskap om och att prioritera sådana aspekter,

-utökade forskningsresurser avseende aspekter enligt ovan,

-om 1% av medborgarna röstar för en viss stadsbyggnadsåtgärd det skall vara tillräckligt för att av fullmäktige betraktas som betydande folkopinion att ta hänsyn till.

Producentstyrd planering styrs av kortsiktig ekonomi på bekostnad av långsiktighet

Exploatörer och så kallade fastighetsutvecklare har fasta kanaler in i kommunstyrelsen medan det är på nåder företrädare för de ideella organisationerna ges företräde. Lyftkranarna i City berättar om vad som är på gång. Det är inte en strävan efter en inkluderande stadsmiljö och varsamhet om stadens unika skönhets- och kulturvärden som avspeglas i detta. Det är enklaste och mest kortsiktiga byggkapitalism vi ser. *Än värre är att det hindrar en ur alla synpunkter långsiktigt hållbar stadsutveckling. För att uppnå en sådan måste alla krafter ägnas åt att skapa nya värden och ny attraktiv stadsbyggd i stället för att exploatera befintliga stadsvärden och därmed succesivt förstöra attraktivitet, trivsel och känsla för stadsmiljön.*

Varje stort nytt sådant så kallat utvecklingsprojekt i city redovisas med säljande bilder i media ofta dessutom åtföljt av exploatörens egen argumentation okritiskt anammad av företrädare för kommunen. Någon enstaka gång finns kritiska argument från något av de mindre oppositionspartierna med. För föreningar och nätverk krävs alldeles speciella omständigheter för att överhuvudtaget komma till tals.

Yrkande

Krav på tillägg i utredningstexten ang. föreningar, digitala nätverk m. fl. om:
-att de ska ses som vänner i stället för fiender också när de opponerar sig,
-förbättrade möjligheter att kommunicera sina synpunkter.

Partitrohet ger skeva resultat i stadsbyggandet

Eftersom frågan om den fysiska miljöns utformning inte i lika hög grad som t ex ekonomi och utrikespolitik avgör vad människor röstar på skär synen på stadsbyggnadsfrågorna tvärs igenom partierna i betydligt högre grad än de flesta andra viktiga samhällsfrågor. Samtidigt är kravet på lojalitet mot partilinjén nästan totalt. Det gör att *risken för ur demokratisk synpunkt skeva resultat i beslutsfattandet i förhållande till folkviljan när det gäller stadsbyggnadsfrågor är överhängande.*

Yrkande

Krav på tillägg i utredningstexten avseende behovet av avsteg från absolut partitrohet i stadsbyggnadsfrågor.

Sammanfattning

Hur stadsbyggnadsfrågor löses har större och bredare påverkan på samhället i stort och på den enskilde än vad som normalt uppfattas. Inte minst för att skapa ett socialt inkluderande samhälle måste kunskapen öka om vad som påverkar människan positivt och vad som skapar attraktiva nya miljöer och bevarar det som är attraktivt i befintliga. Det behövs betydligt mer än utredningens förslag för att utredningens förväntningar om demokrati inom stadsbyggnadsområdet uppfylls. Se yrkanden under respektive rubrik.

Stockholm 21/6 2016

För Stockholmskyline

Peter Elmlund, Matti Schewchenko, Henrik Waldenström, Mats Wickman, Erika Wörman, Kerstin Westerlund Bjurström www.stockholmskyline.se

